

การศึกษางานพุทธศิลป์ประดับกระจก เพื่ออนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมล้านนา Study of Buddhist art and glass decoration to preserve and carry on Lanna arts and culture.

ขจรเดช นีวิน

Kajondet Niwiyin

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

kajondet002@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาต่อยอดองค์ความรู้ศิลปกรรมงานช่างประดับกระจกแบบล้านนา 2) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้งานศิลปกรรมช่างประดับกระจกแบบล้านนา 3) เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่างานศิลปกรรมประดับกระจกแบบล้านนา ผลการศึกษาพบว่างานประดับกระจกสีแบบล้านนา มีการตกแต่งตามในวัดวาอารามกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการประดับกระจกสีทางล้านนาจะใช้กระจกจีนหรือกระจกตะกั่ว สามารถตัดด้วยกรรไกรเป็นรูปร่างต่างๆ และบิดงอได้ ช่างมักติดประดับกระจกโดยการใช้น้ำมันก๊าดทาบนกระจกลงบนพื้นไม้ หรือปะติดลงไปบนปูนปั้นตามลักษณะลวดลายต่างๆ ในขณะที่ปูนยังไม่แห้ง คุณสมบัติลักษณะของกระจกสีล้านนานั้นเป็นลักษณะเฉพาะที่มีในอาณาจักรล้านนาหรือเขตจังหวัดทางภาคเหนือตอนบนเท่านั้นซึ่งสีของกระจกจะมีโทนเย็นสีออกตุ่นๆ ดูขรึมขลัง จากองค์ความรู้ดังกล่าวได้นำมาอบรมถ่ายทอดทั้งทางทฤษฎีโดยการสร้างแบบตำรา และการทดลองฝึกปฏิบัติสร้างงานประดับกระจกสีร่วมกับนิสิตและผู้สนใจให้เข้าใจในเทคนิค กระบวนการ ขั้นตอน และความยากง่าย ของงานประดับกระจกแบบล้านนา และเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเทคนิคกระบวนการงานประดับกระจกแบบล้านนา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในคุณค่า ความงาม และสุนทรีย์ภาพงานศิลปกรรมประดับกระจกแบบล้านนา รวมถึงได้สืบทอดเรียนรู้ถึงวิธีการอนุรักษ์รักษางานศิลปกรรมประดับกระจกแบบล้านนาโบราณ นอกจากนั้นการประดับกระจกสีจะเพิ่มความสวยงามให้กับสถาปัตยกรรมแล้ว ยังสามารถเป็นเกราะป้องกันสภาพอากาศต่อการเสื่อมสลายผุพังของส่วนประกอบต่างๆ ของอาคารศาสนสถานได้อีก

คำสำคัญ: พุทธศิลปกรรมล้านนา, การอนุรักษ์, ประดับกระจก

Abstract

The objectives of this article are 1) to further study the body of art of Lanna-style glass-adornment art, 2) to pass on the body of knowledge of Lanna-style glass-adorn art, 3) to enhance knowledge and understanding of the value of glass-adorn art. Lanna style The results showed that Lanna style stained glass decorations It has been decorated in temples from the past to the present. Which the decoration of stained glass in Lanna will use glass or lead glass. Can be cut with scissors into various shapes and can be bent. Glass decorations are often attached by using nails to hammer the glass onto the wooden floor. or glued onto stucco according to various patterns while the cement is not yet dry The characteristic features of Lanna stained glass are the characteristics that exist only in the Lanna Kingdom or in the upper northern provinces, where the color of the glass has a cool tone, dark color, looks solemn and magical. Training to convey both theory by creating a textbook and practice experiments on creating stained glass decorations with students and interested parties to understand the techniques, processes, procedures and the difficulty of Lanna style glass decorations and to enhance knowledge and understanding of Lanna glass decoration process techniques In order to learn about the value, beauty and aesthetics of Lanna-style glass art decorations. as well as learning how to preserve and preserve the ancient Lanna decorative glass art. In addition, the decorative stained glass will add beauty to the architecture. It can also be a weather shield against decay of various components. of religious buildings as well as learning how to preserve and preserve the ancient Lanna decorative glass art. In addition, the decorative stained glass will add beauty to the architecture. It can also be a weather shield against decay of various components. of religious buildings as well as learning how to preserve and preserve the ancient Lanna decorative glass art. In addition, the decorative stained glass will add beauty to the architecture. It can also be a weather shield against decay of various components. of religious buildings

Key Words : Lanna Buddhist Art, Preservation, Glass Decoration

บทนำ

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และ พัฒนาการลวดลายล้านนาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 – 23 หลังจากทีพระเจ้ามังรายได้สถาปนาอาณาจักรล้านนาขึ้นโดยการยึดครองแคว้นหริภุญไชยและสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นเป็นราชธานีอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 19 แล้วได้ทรงยอมรับและสืบทอดอารยธรรมทางศาสนาจากเมืองหริภุญไชยไว้ และให้เผยแพร่ในราชอาณาจักรของพระองค์ ด้วยเหตุนี้งานศิลปะที่เกี่ยวข้องเนื่องในพระพุทธศาสนาของล้านนายุคต้น จึงเป็นพัฒนาการที่สืบทอดมาจากศิลปะแบบหริภุญไชยเป็นส่วนมาก อย่างไรก็ตามในช่วงต้นๆ ของอาณาจักรล้านนานั้น ศูนย์กลางของการปกครองเศรษฐกิจสังคมและพระศาสนาได้ย้ายมาอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากกษัตริย์ล้านนาหลายพระองค์ได้เสด็จมาประทับอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ด้วยเหตุนี้หลักฐานที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของล้านนาในสมัยต้นจะปรากฏอยู่ที่เมืองเชียงใหม่เป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งยังมีความสัมพันธ์ในทางศิลปกรรมที่รับมาจากภาคกลางโดยผ่านขึ้นไปทางสุโขทัยและศิลปะของพุกามก็ยังคงจะมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ไม่น้อย

“ยุคทองล้านนา” ทำให้ล้านนามีการติดต่อเกี่ยวข้องกับดินแดนต่างๆ โดยรอบ โดยเฉพาะจีนที่อยู่ทางตอนเหนือด้วยทั้งในทางการเมืองการค้าและพระศาสนา ดังนั้นงานศิลปะสถาปัตยกรรมซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากรวมทั้งลวดลายประดับศาสนสถานที่ยปรากฏในระยะนี้ ซึ่งจะมีทั้งงานปูนปั้นงานสลักไม้และลายคำประดับศาสนสถาน จึงได้รับอิทธิพลด้านรูปแบบจากศิลปะต่างๆ หลายแห่ง ได้ผสมผสานและมีพัฒนาการเกิดขึ้นจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของตน

ลักษณะของลวดลายประดับศาสนสถานล้านนาในช่วงยุคทองล้านนา ในอาณาจักรล้านนาบรรพบุรุษได้มีการตกแต่งด้วยงานประดับกระจกสีด้วยเช่นกัน และปรากฏให้เห็นอยู่ตามอาคารภายในโบสถ์ วิหารในวัดต่างๆ แต่จะเป็นการประดับกระจกที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน ซึ่งจะมีความแตกต่างการประดับกระจกในวัดทางภาคกลาง กระจกสีที่ตกแต่งงานศิลปกรรมในล้านนานั้นมักใช้กระจกจีน หรือแก้วจีน มีลักษณะสีตื้นๆ เป็นแผ่นบางๆ ด้านหลังเป็นสีบุก ด้านหน้าเป็นผิวมัน กระจกชนิดนี้มีเนื้ออ่อน สามารถตัดแบ่งเป็นชิ้นๆ ด้วยกรรไกรได้ งานช่างประดับกระจกเป็นงานเทคนิคของช่างไทยโบราณที่ยังคงสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชาติมาจนถึงปัจจุบัน

พุทธศิลป์ไทยเป็นผลงานศิลปะอันแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของคนในชาติที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมและค่านิยมของคนไทย ผ่านการแสดงออกทางงานประณีตบรรจงภายใต้วิถีชีวิตชนบทธรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมอย่างไทย อันแฝงด้วยแนวคิดและความงามอ่อนช้อยทางศิลปะ ทั้งเพื่อการตอบสนองประโยชน์ใช้สอยในชีวิตและการแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกแห่งความเป็นไทย ศิลปกรรมไทยมีความประณีตอ่อนหวานตามพื้นเพลักษณะนิสัยของคนไทยในแต่ละพื้นที่ หากนับเฉพาะศิลปะตามแบบจารีตประเพณีส่วนใหญ่พบว่ามีความเกี่ยวเนื่องในพุทธศาสนา หรืออาจกล่าวได้ว่าศิลปะไทยส่วนใหญ่สร้างขึ้นเพื่อเชิดชูพระพุทธศาสนา อันมุ่งผลต่อความรู้สึกของผู้คนในชาติให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ

ศิลปวัฒนธรรมอันงดงามทั้งหลายยังเหลือปรากฏให้พบเห็นอยู่ในสังคมไทยทุกวันนี้ จะขาดช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานไปไม่ได้ คำว่า “ช่าง” อาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ 1. ช่างหลวง 2. ช่างในพระพุทธศาสนา 3. ช่างเฉลยศักดิ์ 4. ช่างพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังมีช่างไทยอีกประเภทหนึ่งคือ “ช่างสิบหมู่” โดยช่างสิบหมู่แท้จริงก็คือ ช่างหลวง ผู้ซึ่งมีฝีมือและมีความรู้ความชำนาญในงานประณีตศิลป์และจิตรศิลป์แขนงต่างๆ รวบรวมและจัดตั้งเป็นในของส่วนราชการขึ้น โดยมีหน้าที่ในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเพื่อสนองราชการในส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งกรมช่างสิบหมู่จะประกอบด้วยช่างสาขาต่างๆ ดังนี้ 1.ช่างเขียน 2.ช่างปั้น 3.ช่างแกะ 4.ช่างสลัก 5.ช่างหล่อ 6.ช่างกลึง 7.ช่างหุ่น 8.ช่างรัก 9.ช่างบุ 10.ช่างปูน สำหรับคำว่า “ช่างสิบหมู่” มาจากคำว่า “สิบปะ” ในภาษาบาลีหมายถึง “ศิลปะ” โดยหากกล่าวตามความเป็นจริงแล้ว งานช่างแขนงต่างๆ จะมีมากกว่าสิบหมู่ ดังปรากฏเรื่องราวในพระอริยาบของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ที่ทรงกล่าวถึงความหมายของช่างสิบหมู่ไว้ตอนหนึ่งว่า “ช่างสิบหมู่เป็นแต่ชื่อกรมที่รวบรวมช่างไว้ มีสิบหมู่ด้วยกันไม่ใช่ช่างในบ้านเมืองมีแต่สิบอย่างเท่านั้น” หากไม่ว่าจะเป็นช่างประเภทใดก็ตาม ย่อมล้วนมีความสำคัญและมีบทบาทในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในบ้านเมืองเราให้เจริญรุ่งเรืองมานับตั้งแต่อดีตสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน เฉกเช่นผลงานศิลป์ในทุกแขนงอันเป็นที่ประจักษ์มาจนถึงทุกวันนี้

งานช่างประดัดกระจก หรือช่างติดกระจกเป็นงานช่างประเภทหนึ่งที่มีมาแต่โบราณ ภายหลังได้รับการจัดให้เป็นงานประณีตศิลป์ หรือมณฑลศิลป์ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องด้วยงานประดัดกระจกเป็นงานตกแต่งอุปโภค ครุภัณฑ์ต่างๆ ตามอาคารภายในวัดต่างๆ ให้มีความงามเพิ่มเติมสมบูรณ์ยิ่งขึ้นด้วยงานศิลป์ของบนพื้นผิวภายนอกของสิ่งๆ นั้น โดยการประดับด้วยกระจกสีต่างๆ ซึ่งได้รับการตัดแบ่งและแต่งเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยติดต่อกันเป็นลวดลายหลากหลายแบบด้วยกัน ความนิยมต่องานประดัดกระจก

ต่อเนื่องมาจากผู้คนในยุคสมัยก่อนได้เล็งเห็นความงามในคุณลักษณะของกระจกที่มีทั้งสีสันทันและความ
มันแวววาว เป็นวัสดุที่มีคุณสมบัติเปล่งประกายออกได้คล้ายกับอัญมณีเมื่อได้รับแสงสว่างส่องมา
กระทบผิวกระจกนั้น กระจกสีจึงได้รับนำมาประดับตกแต่งลงในบางสิ่งแทนการประดับด้วยอัญมณี
จริง นอกจากนี้ยังเป็นวัสดุที่มีคุณภาพคงทน แข็งแรงถาวร ต่อแดด ฝน เป็นเครื่องช่วยป้องกันไม่ให้
วัตถุที่ถูกกระจกปิดทับเสื่อมสลายง่าย จึงเป็นเหตุให้เกิดงานประดับกระจกขึ้น

จากข้อมูลดังกล่าวได้เล็งเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับงานช่างประดับกระจกแบบล้านนา จึงอยาก
ให้ นักเรียน นักศึกษา และสังคม ที่ไม่ได้รู้จักและสนใจ ได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในคุณค่า ความงาม
และความสำคัญของงานช่างประดับกระจกล้านนา ซึ่งงานประดับกระจกแบบล้านนานั้นมีความ
แตกต่างจากงานประดับกระจกในภูมิภาคอื่นๆ ที่มีลวดลายอันสวยงามและมีความเป็นเอกลักษณ์ใน
รูปแบบทางล้านนา วัสดุเทคนิควิธีการที่ใช้ในงานประดับกระจกก็มีความแตกต่างจากภูมิภาคอื่นๆ ซึ่ง
ในยุคสมัยปัจจุบันนั้นงานประดับกระจกได้ซบดรอทรมองผู้หลงเหลืออยู่ตามกาลเวลา
ขาดผู้คนชมชื่นสังสรรค์หรือองค์กรต่างๆ เหลือแล้วและใส่ใจที่จะหันมาทำนุบำรุงดูแลรักษาให้กลับมามี
ความสำคัญความสวยงามคงอยู่คู่กับบ้านเมืองและศิลปวัฒนธรรมล้านนา เพื่อที่จะได้บันทึกรวบรวม
ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคนิควิธีการ ภูมิปัญญา ที่เกี่ยวข้องกับงานช่างประดับกระจกล้านนาตั้งแต่อดีต
และจนถึงปัจจุบัน ให้ได้รู้จักและเรียนรู้กลับมามีสนใจในงานช่างศิลป์ประเภทนี้ให้อยู่คู่กับคนรุ่นหลัง
ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาต่อยอดองค์ความรู้ศิลปกรรมงานช่างประดับกระจกแบบล้านนา
2. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้งานศิลปกรรมช่างประดับกระจกแบบล้านนา
3. เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่างานศิลปกรรมประดับกระจกแบบล้านนา

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ศึกษางานพุทธศิลปกรรมประดับกระจกจากหนังสือตำราเอกสารต่างๆ ที่สามารถเป็น
ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้งานประดับกระจกแบบล้านนา

2. ศึกษาข้อมูลผลงานเกี่ยวกับการใช้เทคนิคงานประดับกระจกทั้งแบบโบราณและแบบร่วมสมัยตามโบสถ์ วิหารวัดต่าง ๆ หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ศิลปะ โดยการลงพื้นที่ศึกษาสังเกตและบันทึกภาพเพื่อนำมาวิเคราะห์ประมวลผลความเข้าใจงานศิลปกรรมประดับกระจกแบบล้านนา
3. ศึกษาเทคนิคกระบวนการกรรมวิธีจากช่างประดับกระจก และสอบถามประสบการณ์ในการสร้างงานศิลปกรรมอื่นๆ สำหรับสร้างเครื่องมือและเทคนิควิธีนำไปประยุกต์ใช้ทดลองการสร้างงานประดับกระจก
4. ศึกษาทบทวนทดลองปฏิบัติโดยการเริ่มทำงานประดับกระจกเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเทคนิคงานประดับกระจก

ผลการวิจัย

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในศึกษาต่อยอดองค์ความรู้ศิลปกรรมงานช่างประดับกระจกแบบล้านนา คือ ได้รับองค์ความรู้ได้เรียนรู้และมีความเข้าใจในงานประดับกระจกแบบล้านนา ส่งผลให้เห็นถึงเทคนิคกระบวนการความยากง่ายของขั้นตอนในการสร้างงานประดับกระจกแบบล้านนา ซึ่งช่างล้านนาศูนย์โบราณได้คิดค้นเทคนิคกรรมวิธีการสร้างกระจกสีออกมาในลักษณะเฉพาะตน มีความแตกต่างจากงานช่างประดับกระจกทางภูมิภาคภาคอื่นๆ ทำให้เข้าใจถึงที่มาของกรรมวิธีและเทคนิควิธีการสร้างงานประดับกระจก และให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้งในความคิดภูมิปัญญาของช่างล้านนาที่ได้คิดค้นกระจกเงินอันเป็นแบบเฉพาะตน ซึ่งสีของกระจกสีหรือกระจกเงินล้านนานั้นมีลักษณะสีออกตุ่นๆ ให้อารมณ์ความรู้สึกถึงความขรึมขลังและดูมีพลัง ทำให้อุโบสถและวิหารมีความงดงามคล้ายเป็นทิพย์สวรรค์ในแบบเฉพาะทางล้านนา

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับถ่ายทอดองค์ความรู้งานศิลปกรรมช่างประดับกระจกแบบล้านนา คือ ทำให้นักนิสิตและผู้คนที่สนใจได้ทดลองสร้างสรรค์งานประดับกระจกสี นิสิตและผู้คนที่สนใจได้เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการและขั้นตอนการทำงานประดับกระจกแบบล้านนา รวมถึงได้เข้าใจถึงคุณค่าความสำคัญของงานศิลปกรรมและความยากง่ายในการทำงานประดับกระจก ทำให้ได้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของเทคนิคงานประดับกระจกสีแบบล้านนา ซึ่งควรได้รับการสืบสานและสืบทอดรักษาหวงแหนไว้สืบเนื่องต่อไป

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่างานศิลปกรรมประดับกระจกแบบล้านนา คือ ทำให้นักนิสิต นักเรียน นักศึกษา และผู้ที่สนใจ ได้เรียนรู้เข้าใจในที่มาความหมาย และ

คุณค่าในงานช่างศิลปกรรมระดับกระจุกแบบล้านนา และทราบถึงวิธีการทำงานความยากง่ายในการ
สร้างงานประติมากรรม และได้รับสืบสาน เผยแพร่ เรียนรู้การอนุรักษ์งานศิลปกรรมเทคนิค
กระบวนการพุทธศิลปกรรมระดับกระจุกล้านนาตั้งแต่อดีตและปัจจุบันอย่างถูกต้องและเหมาะสม
รวมถึงได้เห็นถึงคุณค่าความงามและประโยชน์ของงานประติมากรรมที่มักพบเห็นประดับตกแต่งตาม
วัดวาอารามมากยิ่งขึ้น งานประติมากรรมแบบล้านนานอกจากจะเพิ่มความงดงามให้กับตัวอุโบสถ
หรือวิหารแล้ว ยังสร้างสุนทรียภาพทางศิลปะทางด้านจิตใจต่อผู้มาพบเห็นได้อีก

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาต่อยอดองค์ความรู้ศิลปกรรมงานช่างประติมากรรมแบบล้านนา งานพุทธ
ศิลปกรรมประติมากรรมแบบล้านนา เป็นงานช่างหนึ่งที่มีคุณค่าความสำคัญซึ่งควรแก่การอนุรักษ์สืบ
สานไว้ให้ผู้คนได้เรียนรู้ศึกษาทำความเข้าใจศิลปกรรมงานช่างประติมากรรมแบบล้านนา ซึ่งได้นำองค์
ความรู้ข้อมูลที่ได้ศึกษามาทั้งหมด มาเรียนรู้วิเคราะห์เพื่อเป็นข้อมูลไว้ถ่ายทอดสร้างเป็นตำราชุดองค์
ความรู้งานพุทธศิลปกรรมประติมากรรมแบบล้านนา ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติให้กับทุกคนที่มีความสนใจ
จะนำไปศึกษาเรียนรู้หรือต่อยอดได้ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ

การถ่ายทอดองค์ความรู้งานศิลปกรรมช่างประติมากรรมแบบล้านนา ได้สร้างความเข้าใจ
ด้านพุทธศิลปกรรมให้กับผู้คนและสังคมเกิดความรู้ความเข้าใจ โดยได้ให้ศึกษาเรียนรู้โดยการทดลอง
ปฏิบัติทำเทคนิคงานประติมากรรมในรูปแบบต่างๆ ตามขั้นตอนกระบวนการต่างๆ เช่น การตัด
กระจุกเป็นรูปร่างต่างๆ การผสมกาวติดกระจุก และการปะติดกระจุก เป็นลวดลายแบบต่างๆ ทำให้ผู้
ที่ได้ทดลองปฏิบัติเข้าใจถึงขั้นตอนเทคนิควิธีการ กระบวนการ จึงเห็นถึงคุณค่าและความยากง่าย
รวมทั้งทำให้เกิดความภาคภูมิใจของผู้ได้มาทดลองทำงานประติมากรรมด้วยฝีมือตนเอง นอกจากนี้
นักเรียนนักศึกษาทางด้านศิลปะ ยังสามารถนำองค์ความรู้ในเทคนิควิธีการสร้างงานประติมากรรมนี้
ไปต่อยอดพัฒนาเป็นผลงานสร้างสรรค์ศิลปะแนวทางเฉพาะตนได้อีก

การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่างานศิลปกรรมประติมากรรมแบบล้านนา
นอกเหนือจากจะทำให้ผู้คนสนใจที่จะเข้ามาศึกษาเรียนรู้งานศิลปกรรมประติมากรรมในวัดแล้ว ยัง
ได้เห็นคุณค่าของงานช่างศิลป์อื่นๆอีกด้วย ส่วนใหญ่งานศิลปกรรมที่มีอยู่ในวัดมักจะเป็นงานประดับ
ตกแต่งประกอบให้กับอาคารสถาปัตยกรรมภายในวัดมีความงดงามและน่าสนใจมากขึ้น รวมถึงช่วย
สร้างความสวยงาม สร้างสุนทรียภาพให้กับวัดให้น่าเลื่อมใสเกิดความศรัทธา ทำให้ผู้คนที่มาวัดรู้สึก

สงบ มีสติ สมาธิ ปริติ และจรรโลงจิตใจ นอกจากงานประดับกระจกที่จะสร้างความงามและคุณค่าให้กับวัดแล้ว ยังมีงานศิลปกรรมประเภทอื่นๆ อีก ที่ทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ จิตวิญญาณ เช่น งานจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถหรือวิหาร งานลายคำลั่นนา ลายรดน้ำตาม เสา คาน บานประตู และหน้าต่าง หรือ งานแกะสลักไม้ งานประดับมุก งานประติมากรรม ตกแต่งลวดลาย และงานประติมากรรมลอยตัวรูปเทพเทวดา สัตว์ในอุดมคติต่างๆ รวมถึงงานพุทธปฏิมากรรม องค์พระพุทธรูป เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาเทคนิคกระบวนการงานพุทธศิลปกรรมประดับกระจกแบบล้านนานั้น ข้างทางล้านนาจะใช้กระจกจินตะกั่วที่ข้างทางล้านนาสมัยโบราณได้สร้างด้วยกรรมวิธีของตนเองขึ้นมา เพื่อนำมาใช้ประดับตกแต่งตามอาคารสถาปัตยกรรมในวัด ประดับเป็นลวดลายเลียนแบบจากธรรมชาติ ลักษณะรูปแบบต่างๆ

พอได้ศึกษาเรียนรู้งานข้างดังกล่าว จึงเกิดเป็นแรงบันดาลใจที่จะนำมาเป็นแนวทางในการต่อยอดของเทคนิคช่างศิลปกรรมประดับกระจก ได้นำเทคนิคประดับกระจกแบบล้านนามาปรับปรุงประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะร่วมสมัยให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน โดยได้นำกระจกที่มีจำหน่ายในปัจจุบันมาทดลองใช้สร้างเป็นผลงานสร้างสรรค์ศิลปะ ซึ่งลักษณะกระจกสีที่ใช้ในปัจจุบันเป็นกระจกที่สร้างขึ้นด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีคุณสมบัติที่แข็งแกร่งกว่ากระจกจินตะกั่ว จึงไม่สามารถตัดด้วยกรรไกรได้ แต่จะตัดกระจกสีปัจจุบันด้วยการใช้หัวเพชรแทนเพื่อสร้างรูปร่างต่างๆ กระจกสีในปัจจุบันมีความเป็น สี สัน สด และสวย กว่ากระจกแบบล้านนาโบราณ สามารถสะท้อนและเล่นกับแสงที่มากกระทบได้ดีกว่าและให้อารมณ์ความรู้สึกที่แตกต่างกันไป คือ สีกระจกจินตะกั่วแบบล้านนา สีของกระจกมีลักษณะทึบๆ จะให้ความรู้สึกที่ขรึมขลัง แต่กระจกสีในปัจจุบันจะมีสีสดใส สะท้อนเล่นกับแสงที่มากกระทบ ให้อารมณ์ความรู้สึกกระฉับกระเฉงคล้ายกับอัญมณีเมื่อถูกแสงกระทบได้มากกว่ากระจกจินตะกั่ว

ในจากการหยิบยืมเทคนิคงานพุทธศิลปกรรมประดับกระจกแบบล้านนาโบราณมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานแบบร่วมสมัย ทำให้ได้เข้าใจในเทคนิควิธีและกระบวนการ ทำให้ทราบถึงขั้นตอนการทำ และความยากง่ายในการสร้างงานประดับกระจกของช่างโบราณ ที่จะต้องใช้สมาธิ ความใจเย็น และความใส่ใจในการทำงาน จึงจะสามารถสร้างสรรค์งานอันทรงคุณค่าที่มีความละเอียด ความ

ประณีต แสดง อารมณ์ความรู้สึก ถึงอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของช่างศิลป์ทางล้านนาออกมาได้อย่างงดงาม
ลงตัว

สรุป

งานพุทธศิลป์กรรมประดับกระจกล้านนา ถือเป็นงานช่างศิลป์แขนงหนึ่งที่มีคุณค่า ความ
งาม และความสำคัญไม่น้อยไปกว่างานช่างศิลป์แขนงประเภทอื่น ๆ นักเรียน นักศึกษา ชุมชน วัด
หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ควรมาศึกษาเรียนรู้และสืบสานอนุรักษ์งานพุทธศิลป์กรรมประดับ
กระจกล้านนาไว้เพื่อให้ยังคงอยู่คู่กับคนรุ่นหลังในอนาคต ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ความ
เข้าใจที่มาความหมายความสำคัญในงานพุทธศิลป์กรรมประดับกระจกแบบล้านนาก็จะเป็นการ
บันทึกรวบรวมข้อมูล เพื่อไว้สืบสานถ่ายทอดองค์ความรู้ ทั้งเทคนิควิธีการ เทคนิคกระบวนการ
กรรมวิธี และภูมิปัญญา ที่เกี่ยวข้องกับงานช่างประดับกระจกล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ให้ได้
รู้จักและหันกลับมาสนใจใส่ใจในงานงานพุทธศิลป์กรรมประเภทนี้ไว้

จากข้อมูลดังกล่าวได้เล็งเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับงานพุทธศิลป์กรรมประดับกระจกล้านนา ที่
นับวันผู้คนไม่ได้รู้จักหรือสนใจในงานช่างประเภทนี้ จึงอยากให้ผู้คน เช่น นักเรียน นักศึกษา ชุมชน
และสังคม ได้เกิดความสนใจ และอยากศึกษาเรียนรู้สร้างความเข้าใจเห็นในคุณค่าความงาม
ความสำคัญของงานประดับกระจกแบบล้านนา ซึ่งงานเทคนิคประดับกระจกแบบล้านนามีความ
แตกต่างจากงานประดับกระจกในภูมิภาคอื่นอย่างชัดเจน ทั้งวัสดุ เทคนิค วิธีการ และลวดลายอัน
สวยงามเป็นเอกลักษณ์ในแบบเฉพาะทางถิ่นล้านนา ซึ่งในยุคสมัยปัจจุบันงานพุทธศิลป์กรรมประดับ
กระจกแบบล้านนาเดิม ได้ชำรุดทรุดโทรมผุพังหลุดลอกเสียหายไปมาก อาจเป็นเพราะกาลเวลาและ
ขาดผู้คนให้ความสนใจมาทำนุบำรุงดูแลรักษา ทำให้เสื่อมสลายหายไปอยู่มากและยังเป็นการใช้
กระจกสีสมัยใหม่มาผสมหรือสร้างทดแทนใหม่ จึงทำให้เอกลักษณ์และเสน่ห์ของงานประดับกระจก
แบบล้านนาจริง ๆ หลงเหลืออยู่น้อยมาก นี่จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผู้เขียนบทความนี้กลับมาสนใจที่จะ
ศึกษาเรียนรู้ในงานพุทธศิลป์กรรมประดับแบบล้านนา ให้ได้ศึกษาเรียนรู้คงอยู่คู่กับบ้านเมืองและ
ศิลปวัฒนธรรมล้านนาต่อไป

นอกจากนี้งานพุทธศิลป์กรรมประดับกระจกแบบล้านนา ยังสามารถนำเทคนิควิธีการ
ลวดลาย มาพัฒนาต่อยอดสร้างเป็นผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ให้กับตนเอง และเผยแพร่ไปสู่สังคม
ให้ได้รู้จักได้อีกด้วย

ภาพตัวอย่างงานประดับกระเจก

ภาพงานประดับกระเจกแบบล้านนาเดิม(กระเจกจีน) ณ หอไตรวัดพระสิงห์ จ.เชียงใหม่

รายงานสืบจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 8 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 1 เรื่อง “พระพุทธศาสนา กับ แนวโน้มโลกยุคใหม่ : วิถีครู
บาศรีวิชัยสู่อารยธรรมร่วมสมัย” “Buddhism and New Global Trends : The Footprint of Khruba Sriwichai Towards
Contemporary Civilization”

ภาพงานประดับกระจกขุ้มประตูวิหารหลวงวัดเชียงมั่น(กระຈກສ່ມຍໂມ) จ.เชียงใหม่

ภาพการนำเทคนิคงานประดับกระจกมาปรับประยุกต์พัฒนาต่อยอดสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ
ประดับกระจกแบบร่วมสมัย ของ ขจรเดช หนั๋นหยั๋น

19-20 มีนาคม พ.ศ. 2565 ณ หอประชุมสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

ควรสร้างชุดองค์ความรู้งานพุทธศิลปกรรมระดับกระจกล้านนาไว้ให้กับวัด โรงเรียน มหาวิทยาลัย และชุมชน ได้ไว้ศึกษาเรียนรู้อนุรักษ์งานศิลปกรรมท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

บทความนี้จะช่วยให้คนที่อยากศึกษาเรียนรู้งานพุทธศิลปกรรมระดับกระจกล้านนา ได้เกิดความเข้าใจในคุณค่า ความงาม อยากจะสืบสานรักษา สืบทอด และอนุรักษ์ ได้ไม่มากนักน้อย และยังสามารถเป็นแนวทางและแรงบันดาลใจในการต่อยอดสร้างสรรค์ผลงานศิลปะแบบร่วมสมัยให้กับ นิสิต นักศึกษาศิลปะได้

References

- งานช่างศิลป์ไทย. (2555) ปูนปั้น เครื่องถมและลงยา เครื่องรัก ประดับมุก ประดับกระจก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงแดดเพื่อนเด็ก.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. (2525). “โบราณสถานในแคว้นล้านนา” การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ภาคเหนือ. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากรจัดพิมพ์.
- จำนง ทองประเสริฐ. (2535). ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์. กรุงเทพมหานคร : องค์การคำครุสภา.
- มารุตอมรานนท์. (2524). ลวดลายปูนปั้นประดับสถาปัตยกรรมในเมืองเชียงใหม่สมัยราชวงศ์มังราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาโบราณคดี สมัยประวัติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร